

ERFGOED- BIBLIOTHEEK HENDRIK CONSCIENCE

Beleidsplan 2012-2016

MUSEA EN ERFGOED ANTWERPEN

Beleidsplan

J
2012

VOORWOORD	
Philip Heylen	1
INTRODUCTIE	
An Renard	2
MISSIE	5
VISIE	6
BEDRIJFSCULTUUR	8
STRATEGISCHE PRIORITEITEN	10
BELEIDSTHEMA COLLECTIE	12
BELEIDSTHEMA PUBLIEK	28
BELEIDSTHEMA NETWERK	44

Een gemeenteraadsbesluit legde in 1980 de opdracht van de huidige Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience, toen nog Stadsbibliotheek vast: *“De stadsbibliotheek verwerft, bewaart, beheert en ontsluit gedrukte en andere informatiedragers en stelt ze op een gecontroleerde wijze ter beschikking voor wetenschappelijk onderzoek. Zij doet dit voor de humane wetenschappen in het algemeen en volgende verzamelgebieden in het bijzonder: het oude boek, de Antverpiensia, de Nederlandse letterkunde, de literatuur- en cultuurgeschiedenis van het westen (vooral van de Nederlanden), en de Vlaamse Beweging.”*

De bibliotheek wil deze missie optimaal laten aansluiten bij de maatschappelijke evoluties en de ontwikkelingen in de informatie- en bibliotheekwereld. Daarom ontwikkelde ze dit beleidsplan, waarbij ze vertrekt van een scherpgestelde missie en visie en waarbij ze vervolgens zeven strategische prioriteiten voor de komende vier jaar naar voor schuift. In de eerste plaats wil de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience haar collectiebeleid uitdiepen en verfijnen: nog duidelijker in beeld brengen wat de bibliotheek verzamelt en bewaart en wat niet. Omdat digitale informatie vandaag een onlosmakelijk deel uitmaakt van de informatiewereld, bouwt de bibliotheek ook de digitale bibliotheek uit. Een coherent beleid rond e-info en digitalisering is daarvan de ruggengraat. Verzamelen is evenwel slechts een eerste stap. De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience heeft evenzeer de taak om de collecties die ze onder haar hoede heeft met de best mogelijke zorg te omringen: zorgen voor geschikte bewaaromstandigheden voor zowel de papieren als de digitale collectie en de nodige conserverende en conserverende maatregelen treffen.

Dat alles doet de bibliotheek met het doel om haar informatieschatten toegankelijk te maken en gecontroleerd ter beschikking te stellen voor onderzoek, inspiratie of genoegen aan een publiek van vandaag én morgen. Daarvoor zet ze in op het valoriseren van haar collectie door ondermeer een kwaliteitsvolle ontsluiting via de online catalogus. En daarvoor biedt ze een studie- en stilteplek in het hart van de stad waar iedereen welkom is en een kwaliteitsvolle dienstverlening op maat krijgt. Via publieksactiviteiten wordt de bibliotheek ten slotte bij een breed publiek bekendgemaakt als een instelling die publicaties rond het Vlaams cultureel erfgoed bewaart.

Om de vele opdrachten en ambities waar te kunnen maken, gaat de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience ook partnerschappen aan: ze wil immers haar rol spelen als partner in stedelijke, Vlaamse en internationale netwerken.

Philip Heylen
[schepen voor cultuur en toerisme van de stad Antwerpen](#)

Het is met bijzondere trots dat wij het beleidsplan van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience voor de periode 2012-2016 voorleggen. Sinds 2000 werden gerichte keuzes gemaakt, veranderingen doorgevoerd en werd vooral heel veel gerealiseerd. Zorg voor preservering en conservering van de collecties en aandacht voor het openstellen van de bibliotheek voor een ruim publiek zijn daarin twee zwaartepunten. Een derde is het bewust zijn van de sociale en maatschappelijke rol van deze bibliotheek, ook als werkplek. Deze beleidsvisie laat zich voelen bij wie met de bibliotheek in aanraking komt en vond doorheen de jaren, zij het misschien versnipperd, ook haar neerslag in diverse teksten. Tien jaar later is het hoog tijd om deze en andere, nieuwe beleidsopties te verankeren in een uitgewerkt en neergeschreven algemeen beleidskader voor de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience. Waarvoor staat de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience, en waarvoor gaat ze in de periode 2012-2016? Op die vragen willen we een antwoord bieden.

We kozen er voor om het hele proces, waarmee beleidsplanning onvermijdelijk gepaard gaat, in hoofdzaak met de stafmedewerkers van de bibliotheek te doorlopen. Om samen met hen het gezicht en de doelstellingen van de bibliotheek te bepalen en te dragen. Ook de ruimere medewerkersploeg ging graag in op de uitnodiging om mee te denken over 'hun' bibliotheek. Ten slotte werd het beleidsplan ook afgetoetst bij de directeur en enkele andere medewerkers van de stafdienst Musea en Erfgoed Antwerpen. Wij hebben onze doelstellingen ingeschreven in het algemene strategische beleid van de stad Antwerpen. De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience wil met de uitvoering van dit beleidsplan immers bijdragen aan de realisatie van de lopende strategische cyclus en haar werking verder inbedden in de Antwerpse stedelijke context. Dit algemene beleidsplan zal in de komende jaren zonder twijfel verder worden uitgediept in specifieke deelplannen rond ondermeer collectievorming, preservering en conservering, e-info, digitalisering. Vanaf 2013 zal dit beleidsplan worden ingepast in en zo nodig worden aangepast aan de volgende strategische cyclus van de stad Antwerpen.

We wilden een kernachtig werkstuk, waarin geen woord te veel of te weinig staat, duidelijk en helder gestructureerd, kortom een tekst waarvan wij hopen dat hij ook gelezen wordt door niet-medewerkers. We lieten ons daarvoor graag inspireren door de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag.

Graag nodigen wij u uit om te lezen en te ontdekken wat u van ons mag verwachten in de periode 2012-2016.

An Renard
[directeur Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience](#)

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience is de bewaarbibliotheek van de stad Antwerpen met een unieke collectie Vlaams cultureel erfgoed. Ze maakt deze collectie toegankelijk voor onderzoek, studie, inspiratie of genoegen. Als geheugen- en kennisinstelling brengt ze mensen en informatie samen en draagt ze bij tot een groter historisch en cultureel bewustzijn.

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience kiest in alles wat ze doet voor kwaliteit, openheid en duurzaamheid.

Vlaams cultureel erfgoed verzamelen, bewaren en toegankelijk maken voor een ruim actueel én toekomstig publiek. Dat is vandaag en al decennialang de opdracht en bestaansgrond van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience.

De bibliotheek – waarvan de geschiedenis teruggaat tot 1481 – verzamelt publicaties over Antwerpen, de Nederlandse letterkunde, de geschiedenis van de Lage Landen, de Vlaamse Beweging en algemene cultuurgeschiedenis. Ze spitst zich daarbij toe op boeken, kranten en tijdschriften, ongeacht hun drager. Wat de bibliotheek verzamelt, bewaart ze ook. Ze bezit zo een unieke en volledige collectie, van oude drukken tot populaire, hedendaagse tijdschriften. Met de zorgvuldige uitbouw en bewaring van haar collecties heeft de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience één doel voor ogen: deze schat aan informatie, kennis en inspiratie delen met het publiek van vandaag en morgen. Het is dan ook *ons* erfgoed.

Voor de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience is het verzamelen van Vlaams erfgoed haar voornaamste reden van bestaan. Zij is wat men noemt een erfgoedbibliotheek “pur sang” en bekleedt hierdoor een unieke positie in Vlaanderen. Er bestaan natuurlijk tal van andere erfgoedbibliotheeken: universiteiten, hogescholen, musea, archieven, heemkundige kringen en kloosterbibliotheeken bezitten soms imposante collecties. Voor deze instellingen is het verzamelen van het gedrukte erfgoed echter niet de eerste of enige opdracht. Universiteiten of hogescholen verwerven bijvoorbeeld collecties in functie van onderzoek en onderwijs en openbare bibliotheken doen dit met het oog op onmiddellijke consumptie door het publiek van vandaag.

Het fundament van dit bijzondere statuut van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in Vlaanderen werd overigens al gelegd in de tweede helft van de negentiende eeuw. Met de opkomst van de volksbibliotheeken verdwenen toen de stadsbibliotheeken in bijna heel Vlaanderen en kregen hun collecties een andere bestemming.

In Brugge ging de stadsbibliotheek over in de openbare bibliotheek, in Gent in de universiteitsbibliotheek. Antwerpen koos er voor om beide bibliotheektypes naast elkaar te laten bestaan: de Stadsbibliotheek als wetenschappelijke en bewaarbibliotheek naast de Volksbibliotheek als uitleenbibliotheek. Beide bewust en uitdrukkelijk toegankelijk voor een breed publiek. *Alzoo zou de kostbare boekenschat welke de stad bezit, niet meer als het vermogen van eenen gierigaard bewaard worden; hij zou eene overvloedige en heilzame bron zijn, waaraan zoowel de werkman als de geleerde (...) zich zouden komen laven* (‘Gemeenteraad, zitting van 7 januari 1865’ in Gemeente-bulletyn, 1865).

Het verzamelen en bewaren van de erfgoedcollecties verenigen met het toegankelijk maken ervan is precies ook de grote uitdaging van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience. Ze is immers doordrongen van de overtuiging dat beide taken hoegenaamd geen tegengestelden zijn, maar – mits een goede balans – elkaar zelfs kunnen versterken. Die evenwichtsoefening in al haar aspecten is een rode draad doorheen de bibliotheekwerking en meteen en uiteraard ook door voorliggend beleidsplan.

Een bibliotheek waarin het prettig en veilig werken is

Een noodzakelijke voorwaarde voor de realisatie van de missie en de doelstellingen van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience is een team van gemotiveerde, betrokken en flexibele medewerkers met de juiste competenties. De bibliotheek schrijft zich met veel enthousiasme in bij de A-waarden (bedrijfswaarden) van de stad Antwerpen:

- Kostenbewustzijn = doeltreffend omgaan met mensen, middelen, tijd en materiaal.
- Klantgerichtheid = werk en handelen afstemmen op de klanten van de stad.
- Samenwerken = zo goed mogelijk samenwerken met collega's om zo goed mogelijke resultaten te halen.
- Integriteit = correct en betrouwbaar zijn; het algemene belang staat voorop.
- Diversiteit = verschillen tussen mensen respecteren en met iedereen professioneel omgaan.

De bedrijfscultuur van de bibliotheek is er een van constructief samenwerken. Ze draagt open communicatie hoog in het vaandel en continueert de flexibele inzet van haar medewerkers.

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience blijft streven naar de juiste medewerkers op de juiste plaats. Daartoe evalueert ze regelmatig de competenties van haar medewerkers én de noodwendigheden van de organisatie. Om de vereiste competenties (verder) te ontwikkelen, moedigt ze haar medewerkers aan tot het volgen van opleiding en training. Bijzondere aandacht gaat daarbij naar de ontwikkeling van vaardigheden rond elektronische publicaties, conservering, software en veiligheid.

Om te blijven werken aan een bedrijfscultuur van constructief samenwerken, worden zowel voor reguliere bibliotheektaken (als bijvoorbeeld 'microfilm en digitalisering' of 'behoud en beheer') als rond projecten (als een verhuisactie, ...) teams samengesteld, waarin collega's uit verschillende geledingen van de bibliotheek samen tot resultaat komen. Om de continuïteit van de publieksdiensten te kunnen garanderen, springen collega's uit de backoffice bij. Die flexibele inzet van medewerkers wil de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience ook in de toekomst verder zetten.

De interne communicatie wordt in de komende jaren geëvalueerd en waar nodig bijgestuurd.

Met attenties voor zieke collega's, geboortegeschenkjes, ... wordt gewerkt aan een goede teamgeest. Initiatieven van het personeel hieromtrent worden ondersteund.

De bibliotheek kiest bovendien bewust voor het opnemen van een sociale rol ten aanzien van mensen die in de organisatie werkervaring willen opdoen, door bijvoorbeeld vrijwilligerswerk, een stage of tewerkstelling via het OCMW of andere arbeidsbegeleidingsorganisaties.

Ten slotte is veiligheid een aandachtspunt doorheen de hele werking: de veiligheid van zowel de medewerkers, de bezoekers als de collectie staat steeds voorop. Daartoe heeft de bibliotheek een calamiteitenplan opgemaakt dat regelmatig wordt getoetst en indien nodig wordt geactualiseerd. Er is eveneens een crisisteam actief, dat regelmatig punten uit het calamiteitenplan onder de aandacht brengt van de collega's.

Beleidsthema collectie

- het collectiebeleid uitdiepen en verfijnen
- de digitale bibliotheek uitbouwen en de samenhang met de fysieke collecties versterken
- de best mogelijke zorg bieden aan de collecties

Beleidsthema publiek

- de collecties maximaal valoriseren
- een studie- en stilteplek bieden in het hart van de stad, waar iedereen welkom is en een kwaliteitsvolle dienstverlening op maat krijgt
- de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience bij een breed publiek bekendmaken als een instelling die publicaties rond het Vlaams cultureel erfgoed bewaart

Beleidsthema netwerk

- een rol spelen als partner in stedelijke, Vlaamse en internationale netwerken

Strategische prioriteit – het collectiebeleid uitdiepen en verfijnen
 Strategische prioriteit – de digitale bibliotheek uitbouwen en de
 samenhang met de fysieke collecties versterken
 Strategische prioriteit – de best mogelijke zorg bieden aan de collecties

Karel van de Woestijne biografie / Peter Theunynck (uitg. Meulenhoff/
 Manteau, 2010).

Citaat dankwoord: *“Naar geen bibliotheek fietste ik de voorbije jaren
 vaker dan naar de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience. Dankzij haar
 enorme collectie en haar toegewijde medewerkers kon ik steeds snel
 over alle mogelijke boeken en tijdschriften beschikken, zelfs over obscure
 blaadjes zoals Land en Volk of Tybaert de Kater, waarvan ik vreesde dat ze
 onvindbaar zouden zijn.”*

*Strip en illustratie in België: een stand van zaken en de
 sociaaleconomische situatie van de sector* / Pascal Lefèvre en
 Margan Di Salvia (uitg. SMartBe, 2010).

Het hoofdstuk m.b.t. de bibliotheeksector wordt als volgt afgesloten:
*“... in academische bibliotheken van universiteiten en hogescholen blijven
 ze [= stripcollecties] vrij zeldzaam – een gelukkige uitzondering is de
 ‘collectie jeugdliteratuur’ van de Antwerpse Erfgoedbibliotheek Hendrik
 Conscience”* (p. 45).

Achter de muziek aan: muzikaal erfgoed in Vlaanderen en Nederland /
 red. Maarten Beirens, Ellen Kempers en Heidi Moyson (uitg. Acco, 2010).
 In het hoofdstuk “Bewaarplaatsen van muzikaal erfgoed in Vlaanderen
 en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest” wordt de Erfgoedbibliotheek
 Hendrik Conscience als volgt beschreven: *“De Erfgoedbibliotheek
 Hendrik Conscience is de bewaarbibliotheek van de stad Antwerpen.
 Haar historische collectie is zeer uitgebreid en richt zich voornamelijk
 op de geschiedenis van en de kunsten binnen Vlaanderen. Onder de
 oude drukken bevinden zich echter ook een aantal muziekwerken
 (Nederlandstalige profane en religieuze liederen), die via de website
 van de erfgoedbibliotheek digitaal ter beschikking worden gesteld.
 Opmerkelijk is de aanwezigheid van een grote verzameling liedblaadjes”*
 (p. 201).

In een wereld waarin informatie steeds vaker digitaal is, nemen erfgoedbibliotheken een bijzondere plek in. Zij zijn én de bewaarders en behoeders van de soms unieke, authentieke papieren bronnen – lang niet alles is vindbaar via Google – én verantwoordelijk voor het beschikbaar stellen van dit erfgoed aan een breed publiek. Daartoe is digitalisering een middel. Ook tot conservering overigens. Digitalisering maakt het immers mogelijk om de informatie te raadplegen zonder dat daarvoor het papieren boek of tijdschrift moet worden gemanipuleerd. Daarenboven stelt de bewaring van digitale publicaties, zogenaamde digital borns, bijzondere eisen aan een erfgoedbibliotheek.

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience neemt in de komende jaren naast de papieren ook de digitale handschoen op. Zij blijft onverminderd inzetten op haar papieren collecties, maar besteedt ook aan de digitale bibliotheek meer en passende aandacht.

Boeken, tijdschriften en kranten, op welke drager ook, zijn binnen de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in goede handen.

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience blijft in de komende jaren de kaart trekken van haar collectie Flandrica en Antverpiensia, met bijzondere aandacht voor letterkunde en geschiedenis. De uitbouw, uitdieping en verfijning van deze verzameldomeinen blijft haar primordiale zorg en is een blijvende garantie voor de eeuwenlange continuïteit, die de collectie zo uitmuntend maakt.

In de periode 2012-2016 maakt de bibliotheek een collectiebeleidsplan op waarin duidelijk zal worden omschreven wat wordt verzameld en wat niet. Daaruit voortvloeiend maakt ze collectie-afspraken met partners en stelt ze haar schenkingenbeleid scherp.

Daarnaast besteedt de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in 2012-2016 in het bijzonder aandacht aan de uitbouw van de digitale bibliotheek: een beleid rond e-info ontwikkelen, kleinschalige digitaliseringsopdrachten in huis uitvoeren en voor massadigitalisering samenwerkingsprojecten aangaan met partners.

Uiteraard wil de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience haar papieren en digitale collecties ook met de beste zorgen omringen en duurzaam bewaren. Voor de papieren collecties betekent dat ondermeer het zuurvrij verpakken, indien nodig restaureren en digitaliseren van publicaties, én de bewaring ervan in magazijnen die aan hoge plaatsings-, veiligheids- en klimaatstandaarden voldoen. Voor digitale publicaties wordt de duurzame opslag in een digitaal depot onderzocht. De uitbreiding en optimalisering van de infrastructuur en logistiek is een belangrijk aandachtspunt voor de komende beleidsperiode.

Strategische prioriteit – het collectiebeleid uitdiepen en verfijnen

Analyse

Collectiebeleid is een dynamisch gegeven. In de loop van haar lange geschiedenis werd het collectieprofiel van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience meermaals scherpgesteld. In 1980 werd het uiteindelijk vastgelegd in een gemeenteraadsbesluit: *“De Stadsbibliotheek verwerft, bewaart, beheert en ontsluit gedrukte en andere informatiedragers en stelt ze op een gecontroleerde wijze ter beschikking voor wetenschappelijk onderzoek. Zij doet dit voor de humane wetenschappen in het algemeen en volgende verzamelgebieden in het bijzonder: het oude boek, de Antverpiensia, de Nederlandse letterkunde, de literatuur- en cultuurgeschiedenis van het westen (vooral van de Nederlanden), en de Vlaamse Beweging”*. Hoewel enkele collectieprofielen in de daarop volgende jaren verder zijn verfijnd, zijn de beleidslijnen van toen vandaag nog steeds richtinggevend. De huidige zwaartepunten liggen bij Nederlandse letterkunde, leerboeken, geschiedenis van Vlaanderen, volkscultuur in Vlaanderen, kunst in Vlaanderen, boekgeschiedenis, Antverpiensia en oude drukken. Binnen deze zwaartepunten spitst de bibliotheek zich toe op de verzameling van boeken, kranten en tijdschriften, zowel op papier als digitaal.

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience telt ook meerdere bijzondere collecties: overgenomen bibliotheken van personen en organisaties en thematische collecties – in de loop der tijd in huis gegroeide verzamelingen rond onderwerpen als clandestiene pers uit de wereldoorlogen, Aegyptica, drukwerk in de marge, liedbladen, jeugd- en prentenboeken, etcetera. De totale collectie van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience omvat ongeveer 1.125.000 volumes, waarvan ruim 40.000 oude drukken en bijna 10 lopende kilometer tijdschriften, kranten en andere seriële publicaties.

De omvangrijke, continue en kwaliteitsvolle collectie is zonder twijfel de sterkte van de bibliotheek. Bovendien weten zowel collectie-aanbieders als -gebruikers de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience vlot te vinden en te appreciëren. De groeiende publieksbelangstelling voor erfgoed, roots en authenticiteit biedt hiertoe verdere groei kansen.

Binnen de bibliotheek wordt de afwezigheid van een actueel en diepgaand collectiebeleidsplan als een gemis ervaren: een dergelijk plan zou meer houvast bieden rond ‘wat verzamelen en wat niet’ en zou een meer doorgedreven systematische collectievorming mogelijk maken.

Een goed collectieplan brengt immers ook zwaktes en lacunes in beeld, die bijgevolg kunnen worden weggewerkt.

De huidige economische crisis en de besparingen en stedelijke budgetoptimalisaties die er het gevolg van zijn, zijn dan weer een risico voor een gedegen collectie-uitbouw. De collectiebudgetten van de bibliotheek blijven ongewijzigd, terwijl de marktprijzen stijgen. Dat geldt in het bijzonder voor abonnementen en digitale publicaties.

Daar staat dan weer tegenover dat de goede relaties tussen de verschillende Vlaamse erfgoedbibliotheken en de centralisering van de stedelijke collecties het maken van collectie-afspraken vergemakkelijkt.

Plan

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience maakt in de periode 2012-2016 werk van duidelijke afspraken over wat ze verzamelt en wat niet, en van de ontwikkeling van een doordacht schenkingenbeleid.

Collectiebeleid

Om verder duidelijkheid te scheppen in haar collectiebeleid werkt de bibliotheek een gedetailleerd collectiebeleidsplan uit, waarin ze per rubriek aangeeft hoe ver doorgedreven ze in de toekomst rond een bepaald onderwerp zal verzamelen, in welke talen en voor welke publicatietypes. Het collectiebeleidsplan besteedt daarbij aandacht aan zowel de papieren als de digitale collecties. Een hybride bewaarbibliotheek hecht immers evenveel belang aan het bewaren, beheren en aanbieden van papieren als digitaal erfgoed. Bovendien zal de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience verder collectie-afspraken maken met zowel stedelijke als niet-stedelijke partners. Dankzij dergelijke afspraken worden de grenzen van ieders verzamelgebieden afgebakend en wordt onnodige overlap tussen collecties vermeden.

In deze beleidsperiode wil de erfgoedbibliotheek ten slotte ook twee significante steekproeven verrichten op de collectie en deze spiegelen aan gezaghebbende referentiewerken.

Schenken en mecenaat

De collecties van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience groeien niet enkel aan door aankopen, maar evenzeer via schenkingen, deponeringen of overnames van collecties of collectie-onderdelen van andere erfgoedinstellingen of particuliere verzamelaars. Specifiek rond schenkingen wil de bibliotheek in de komende jaren haar procedures evalueren en indien nodig bijstellen.

Daarnaast wil ze doelbewust via mecenaat de collectie verrijken.

De raad van bestuur van het Dotatiefonds voor boek en letteren werkt aan de oprichting van een specifieke mecenaatscel. Deze cel heeft tot doel om middelen te verzamelen, waarmee aankopen zullen worden gerealiseerd voor de collecties van het Letterenhuis, het Museum Plantin-Moretus en de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience. De bibliotheek zal deze extra middelen aanwenden voor de verrijking van haar collectie met oude drukken uit de eerste eeuw van de boekdrukkunst.

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in 2016

Duidelijke afspraken maken rond wat wordt verzameld en wat niet

- Er is een collectiebeleidsplan met aandacht voor zowel de fysieke als digitale collecties
- Er zijn collectie-afspraken met stedelijke en niet-stedelijke partners
- De collectie wordt door minstens twee significante steekproeven getoetst aan gezaghebbende referentiewerken

Een doordacht schenkingenbeleid ontwikkelen

- De procedures rond schenkingen zijn scherpgesteld
- Mecenaat wordt ingezet om de collectie te verrijken

[Link met strategische cyclus stad Antwerpen 2007-2012](#)

[CS07_Zorg dragen voor de collectie Antwerpen – in stedelijke erfgoedinstellingen en daarbuiten ND03_Uitwerken en implementeren van een onderbouwd verzamel-, mobiliteits- en afstotingsbeleid in de stedelijke erfgoedinstellingen met aandacht voor diversiteit](#)

Strategische prioriteit – de digitale bibliotheek uitbouwen en de samenhang met de fysieke collecties versterken

Analyse

De vraag naar digitale informatie is de jongste jaren exponentieel gestegen en groeit nog steeds. Die evolutie gaat gepaard met een gewijzigd zoekgedrag van informatie-afnemers. Zij willen in slechts enkele kliks de informatie vinden die ze zoeken en geloven soms dat ‘wat niet online is, niet bestaat’. Om aan de gewijzigde informatie-vragen van deze gebruikers tegemoet te komen, maar ook om redenen van conservering, namen bibliotheken, archieven, erfgoedorganisaties allerhande, maar ook commerciële spelers reeds vele initiatieven om erfgoedcollecties te digitaliseren.

Daarnaast worden steeds meer publicaties enkel digitaal gepubliceerd, zoals nieuwsbrieven, digitale tijdschriften, e-books, ..., de zogenaamde *digital borns*. Ook dit gewijzigde informatie-aanbod vraagt om een gepast en weldoordacht antwoord van een bewaarbibliotheek als de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience. Digitalisering en digital borns bieden immers nieuwe mogelijkheden om de collecties en de rijkdom van de bibliotheek bekend te maken bij een groot publiek.

Anno 2011 is de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience evenwel onvoldoende uitgerust om voluit in te zetten op de hybride bibliotheek, waarin papieren en digitale collecties naast elkaar bestaan. Een coherent digitaal beleid ontbreekt vooralsnog.

Naast de algemene auteursrechtenproblematiek, wordt de bibliotheek ook gehinderd door de zeer beperkte middelen voor digitalisering, opslag en terbeschikkingstelling van digitale bestanden. Bijgevolg zullen de eerstvolgende jaren richting digitale bibliotheek noodzakelijkerwijs de wegen der geleidelijkheid en samenwerking worden bewandeld.

Plan

E-info

Digitale informatie maakt vandaag onmiskenbaar deel uit van elke bibliotheekidentiteit. Dat geldt niet in het minst voor een bewaarbibliotheek van cultureel erfgoed als de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience. Daarom maakt de bibliotheek in de periode 2012-2016 verder werk van de ontwikkeling van een beleid rond e-info. Coherentie, continuïteit en duurzaamheid zullen daarbij sleutelwoorden zijn. Coherentie in de elektronische aanwezigheid en digitale identiteit; continuïteit in de gekozen standaarden en duurzaamheid in het beschikbaar stellen en houden van content. Het uitwerken en implementeren van een visie rond digital borns zal hiervan onlosmakelijk deel uitmaken. Hoe zullen we wat aanbieden en bewaren en wat zijn de consequenties van die keuzes? Daarnaast streeft de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience naar een referentiecollectie die tegen 2016 maximaal digitaal is.

Digitalisering

De verdere digitalisering van (delen van) de collecties blijft een uitdaging voor de komende jaren. Digitalisering dient binnen de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience twee meesters: de eerste heet ‘conservering’; de tweede wil een groot publiek laten kennismaken met de kostbare collectie. Kwaliteit primeert hierbij steeds op kwantiteit.

Kleinschalige digitaliseringsopdrachten voor zowel interne als externe klanten voert de bibliotheek in huis uit; voor massadigitalisering kijkt ze uit naar samenwerking met externe partners. Het beleid rond digitaliseringsprocessen in huis wordt in de eerstkomende jaren geactualiseerd en gestroomlijnd: we bepalen opnieuw welke opdrachten intern worden aangepakt, wat daarbij prioriteit krijgt en welke gestandaardiseerde processen we volgen. De deelname van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience aan het Flandrica-project van de Vlaamse Erfgoedbibliotheek kan daarbij een hefboom zijn. Voor massadigitaliseringsprojecten wil de bibliotheek de krachten bundelen met andere publieke en / of private partners. Een van de eerste testcases daarbij wordt de digitalisering van de historische krantencollectie van *Gazet van Antwerpen* en *Gazet van Mechelen* in samenwerking met uitgever De Vliet nv en andere (erfgoed-)partners. Daarnaast onderzoekt de bibliotheek alvast een projectvoorstel “1914-1918” in samenwerking met de Vlaamse Erfgoedbibliotheek. De plannen rond de digitalisering van de oude drukken tot 1700 krijgen stilaan ook vaste vorm.

Uiteindelijk moeten de papieren en digitale collectie elkaar wederzijds versterken.

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in 2016

Een beleid rond e-info ontwikkelen

- De EHC bezit en heeft toegang tot elektronische publicaties
- Er is een beleid rond digital borns
- De referentiecollectie is maximaal digitaal

Kleinschalige digitaliseringsopdrachten in huis uitvoeren

- Er is een beleid rond digitaliseringsopdrachten voor interne en externe klanten
- De EHC is aanwezig op het aggregatieplatform *flandrica.be*

Voor massa-digitalisering samenwerken met publieke en / of private partners

- Rond de massa-digitalisering van krantencollecties en de digitalisering van oude drukken worden samenwerkingen aangegaan

[Link met strategische cyclus stad Antwerpen 2007-2012](#)

[CS07_Zorg dragen voor de collectie Antwerpen – in stedelijke erfgoedinstellingen en daarbuiten](#)
[ND02_Registreren en ter beschikking stellen van objecten, boeken, archieven en documentatie in de stedelijke erfgoedinstellingen](#)

Strategische prioriteit – de best mogelijke zorg bieden aan de collecties

Analyse

Is collectievorming één prominent element in de werking van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience, dan is het behoud en beheer van de collectie een ander. De bibliotheek vindt de zorg voor de materiële toestand van de collectie van primordiaal belang en ziet deze zorg nadrukkelijk niet alleen als een taak van specifieke afdelingen als Behoud en Beheer, maar van alle medewerkers. Ze zet bijgevolg niet alleen in op de klimaatregeling in de magazijnen, op conserverende maatregelen, op restauratiebehandelingen of zuurvrije wikkels rond pas verworven boeken, ... maar evenzeer op een zorgzame omgang met de materialen in haar collectie door zowel medewerkers als gebruikers. Betekent dit dan dat ‘behoud en beheer’ binnen de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience geen bijkomende aandacht vraagt? Niets is minder waar ...

Anno 2011 bevat de collectie van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience ongeveer 1.125.000 volumes, alles samen goed voor bijna 30 lopende kilometer goedgevulde boekenplanken. Uitgaande van de huidige capaciteit en aangroei van jaarlijks ongeveer een halve kilometer dreigt de bibliotheek tegen 2016 in acute ruimtenood te komen. Hiervoor moet in de komende jaren een oplossing worden gezocht.

Een hybride bewaarbibliotheek, zoals de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in de komende jaren steeds meer wil worden, hecht evenveel belang aan het bewaren, beheren en aanbieden van papieren als van digitaal erfgoed. Meer en meer publicaties verschijnen enkel digitaal, ook stedelijke uitgaven waarvoor de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience deponhouder is. Anno 2011 is de bibliotheek evenwel onvoldoende in staat om deze publicaties op adequate wijze te bewaren (en te ontsluiten) voor haar gebruikers.

Ten slotte acht de bibliotheek het ook noodzakelijk om verder te focussen op het nemen van de nodige conserverende en behoudende maatregelen voor de collectie. Haar kerncollectie dateert immers uit de periode 1840-1950 en is gedrukt op zuurhoudend papier dat onherroepelijk degenereert. Ook vele boeken van voor 1830 zijn toe aan restauratie of bijzondere conserverende maatregelen. Dit alles is echter afhankelijk van bijkomende financiële en personele middelen.

Plan

Om in de komende jaren de gepaste zorg te kunnen blijven bieden aan haar collecties, is het noodzakelijk dat de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in de komende jaren bijzondere aandacht geeft aan de depotuitbreiding en de nodige conserverende en behoudende maatregelen voor haar papieren collecties enerzijds en de duurzame opslag van haar digitale collecties anderzijds.

Depotuitbreiding

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience wil in de beleidsperiode 2012-2016 verschillende wegen bewandelen voor depotuitbreiding. Een eerste gaat richting uitgebreide depotruimte voor in het bijzonder de preciosa en de luxe-exemplaren. Hiervoor droomt de bibliotheek van de uitbreiding van haar beschikbare ruimte met de pastorij aan het Hendrik Conscienceplein. Als deze pastorij zou worden herbestemd voor de bibliotheek, zouden de magazijnruimten voor de bijzondere collecties gevoelig kunnen worden uitgebreid.

Een droom die hopelijk werkelijkheid kan worden in de komende jaren, maar waarvoor de bibliotheek ook afhankelijk is van diverse externe factoren en partners.

Andere pistes om – op relatief korte termijn – de druk op de magazijnen te verlichten, zijn interne herschikkingen en het overbrengen van de schenkingen en een deel van de nog onverwerkte collecties naar de ruimte die de bibliotheek ter beschikking heeft in het stedelijk Luchtbaldepot. Op langere termijn hoopt de bibliotheek op een geschikte depotruimte voor haar collecties binnen een toekomstig nieuw depot van de stad Antwerpen.

Digitaal depot

Daarnaast zet de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in op de realisatie van duurzame opslagfaciliteiten voor digitale bestanden. In de eerste plaats moet specifiek voor dit doel voldoende serverruimte bij Digipolis Antwerpen beschikbaar zijn. Vervolgens moet samen met andere Vlaamse partners de uitbouw van een digitaal depot voor langetermijnbewaring worden onderzocht. Op Antwerps niveau gebeurt een gelijkaardige oefening.

Preservering en conservering

De bibliotheek wil haar inspanningen rond preservering en conservering van de collecties onverminderd verderzetten: een permanente opvolging van de klimaatregeling in de magazijnen garanderen, zuur gekaft materiaal van een zuurvrije wikkel voorzien, de materialen in de magazijnen reviseren, kranten inbinden, etcetera. Verder wil ze in de komende jaren minstens vier restauratieprojecten realiseren en haar actuele microfilmbeleid evalueren en eventueel bijsturen. Om dit te realiseren, streeft de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience naar de uitwerking van een meerjarenplanning rond preservering en conservering.

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in 2016

Over voldoende geschikte depotruimte beschikken voor de huidige en toekomstige, papieren en digitale collecties

- De EHC bezit extra depotruimte, met specifieke aandacht voor preciosa en luxe-exemplaren
- De EHC beschikt over voldoende serverruimte voor het bewaren van digitale bestanden
- De EHC onderzoekt in samenwerking met de stad Antwerpen en/of Vlaamse partners de uitbouw van een digitaal depot voor langetermijnbewaring

De nodige preserverende en conserverende maatregelen nemen voor de collectie

- Er is een meerjarenplanning preservering en conservering met ondermeer aandacht voor revisie, zuurvrij kافتen, klimaatregeling, ...
- De achterstand in het inbinden van kranten is volledig weggewerkt
- Het microfilmbeleid is herbekeken
- Er zijn vier restauratieprojecten gerealiseerd

[Link met strategische cyclus stad Antwerpen 2007-2012](#)

[CS07_Zorg dragen voor de collectie Antwerpen – in stedelijke erfgoedinstellingen en daarbuiten](#)
[ND01_Kennen en verbeteren van de staat van bewaring en de omgevingsfactoren van de collectie in de stedelijke erfgoedinstellingen](#)

[CS06_Toegankelijk maken van cultureel erfgoed, musea en monumenten voor een groot en divers publiek – bewoners en bezoekers](#)
[ND01_Van stedelijke musea maximaal toegankelijke, aantrekkelijke en goed onderhouden gebouwen maken](#)

Strategische prioriteit – de collecties maximaal valoriseren

Strategische prioriteit – een studie- en stilteplek bieden in het hart van de stad, waar iedereen welkom is en een kwaliteitsvolle dienstverlening op maat krijgt

Strategische prioriteit – de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience bij een breed publiek bekendmaken als een instelling die publicaties rond het Vlaams cultureel erfgoed bewaart

Marc Didden, “De Prutsende Prutsers”, in De Morgen, 19/03/2011:

“Een boek van een kunstenaar. Maar geen kunstenaarsboek. Van die soort worden er dezer dagen een vijftigtal geëxposeerd in de adembenemende Nottebohmzaal van de Erfgoedbibliotheek aan dat mooie Antwerpse Conscienceplein, waar ik 46 jaar geleden samen met 10.000 anderen in een kroeg van 5 bij 7 meter wel eens beweer een optreden van Pink Floyd meegemaakt te hebben.

Multiple/Readings heet de kleine maar fijne expo die daar te zien is en als u vooral op namen afkomt, dan zeg ik u dat er kunstenaarsboeken bij staan of liggen van Andy Warhol, Damien Hirst en Anne-Mie Van Kerckhoven, maar daar gaat het eigenlijk niet om. Het gaat er om een moment van innerlijke rust in de stad, van ongebreidelde boekenliefde, van samengaan tussen oud en nieuw. Van even alone together te zijn met al die grote geesten daar, die er als borstbeeld of als stukken bedrukt papier zeer aanwezig zijn en er ons heel tastbaar aan herinneren dat vrije gedachten ons grootste goed zijn. Gepruts is hier volkomen afwezig en daarom was ik blij dat ik er eindelijk eens geweest was, daar in die Nottebohmzaal.” (p. 51)

Om de rijkdom van haar collecties maximaal te valoriseren, zet de bibliotheek in op een degelijke online ontsluiting van haar collecties via een online catalogus. Zo wil ze ondermeer onderzoek op haar vele nog onontgonnen collecties (en de eigen bibliotheekgeschiedenis) faciliteren en aanmoedigen.

Collecties uitbouwen, ontsluiten, verzorgen en bewaren doet de bibliotheek met één doel voor ogen: deze schat aan informatie, kennis en inspiratie delen met het publiek door ze breed toegankelijk te maken en gecontroleerd ter beschikking te stellen. Ze wil een gastvrije en aantrekkelijke bibliotheek zijn, die al haar gebruikers kwaliteitsvolle dienstverlening op maat biedt. Elke gebruiker krijgt een tijdig en volledig antwoord op zijn zoekvraag. De bibliotheek is een studie- en stilteplek in het hart van de stad.

Door de inrichting van publieksactiviteiten wil de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience haar collecties en werking ook onder de aandacht brengen van een breed en geïnteresseerd publiek dat misschien minder snel spontaan de leeszaal binnenstapt.

Strategische prioriteit – de collecties maximaal valoriseren

Analyse

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience valoriseert vandaag haar collectie door een kwaliteitsvolle ontsluiting via de online catalogus, die wereldwijd, 24u/24u, 7d/7d raadpleegbaar is. Op die manier hebben onderzoekers en andere geïnteresseerden wanneer ook, van waaruit ook, toegang tot de collectiecatalogus. Om aan de specifieke zoekvragen van een aantal gebruikers tegemoet te komen, biedt de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience bovendien 'collectiebeschrijvingen'. Een aantal deelcollecties worden daarin afgebakend. Zo bijvoorbeeld de overgenomen bibliotheken van auteurs, geleerden of organisaties als van de OCMW-bibliotheek Antwerpen, Jules Baetes, Georges Hasse, Filip de Pillecyn, Maurice Gilliams, Michel Seuphor,...

Op de collectie wordt vooral historisch, literair-historisch, boekhistorisch, sociologisch en cultuurwetenschappelijk onderzoek gedaan door een breed scala aan studenten, onderzoekers en wetenschappers uit de academische wereld, de literaire wereld, het bibliotheek- en erfgoedveld en door amateur-onderzoekers. Het belang van de collectie voor onderzoek bleek ook uit een onderzoeksrapport van KPMG uit 2002. Deze analyse leerde dat experts binnen de diverse specialisatiegebieden (Nederlandse letterkunde, geschiedenis van de Nederlanden, oude drukken, boekgeschiedenis, volkscultuur) de collectie beoordeelden als een collectie op onderzoeksniveau. Dit staat gelijk met een collectie die alle bronnenmateriaal bevat dat vereist is voor onafhankelijk onderzoek.

De bibliotheek heeft anno 2011 evenwel te weinig mogelijkheden om haar bestaande digitale content aan te bieden aan haar gebruikers. Er is voorlopig een beperkt aanbod via de website www.consciencebibliotheek.be en de online catalogus.

Plan

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience wil haar collecties in de komende jaren verder valoriseren door blijvend in te zetten op diepgaande bibliografische ontsluiting, door onderzoek op haar collectie te stimuleren en door een deel van haar collectie digitaal consulteerbaar en doorzoekbaar te maken.

Ontsluiting

Een degelijke bibliografische ontsluiting van haar collectie blijft een belangrijke doelstelling van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience. Op dat elan wil ze ook in de komende jaren verdergaan. Zij blijft daarbij het principe nastreven dat dagelijkse aankopen en kleine schenkingen onmiddellijk worden verwerkt en grote schenkingen en aankopen projectmatig worden aangepakt. Samen resulteert dat in de toevoeging van ongeveer 10.000 bibliografische records aan de catalogus per jaar. Ook het gewaardeerde aanbod van collectiebeschrijvingen zal worden uitgebreid.

Om de kwaliteit van de bibliografische beschrijvingen te optimaliseren, zal het zoeken op fysieke kenmerken van exemplaren en herkomst mogelijk worden gemaakt. Ook de verschillende deelcollecties zullen geleidelijk aan zichtbaar worden door de introductie van collectiebeschrijvingen in de catalogus. De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience zet in de eerstvolgende periode nadrukkelijk in op het wegwerken van de achterstand in de ontsluiting van oude drukken. Ten slotte pleit ze bij de beheerders van het bibliotheekbeheersysteem om de collectiecatalogus zichtbaar te maken in internationale onderzoeksinstrumenten en zoekmachines.

Onderzoek

Daarnaast tracht de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience onderzoek op haar collectie te stimuleren door de banden met de universiteiten, hogescholen en onderzoekscentra te versterken. We denken daarbij aan het opstarten van een overleg met de vakgroep geschiedenis van de Universiteit Antwerpen of het bekendmaken van de collecties bij de leerstoelen Nederlands wereldwijd.

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience plaatst daarnaast interessante scriptievoorstellen voor studenten op haar website en werkt hiervoor ook samen met de Wetenschapswinkel. Verder streeft ze ernaar om jaarlijks minimaal één applicatie aan te kunnen bieden als digitaal hulpmiddel voor onderzoek.

Digitale ontsluiting

De ontsluiting van haar digitale content wordt een ander speerpunt van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in 2012-2016. Ook dit is immers een manier om de collecties te valoriseren. De bibliotheek is projectleider voor de ontwikkeling en implementatie van een digitale beeldbank voor Musea en Erfgoed Antwerpen. Bij elk initiatief om digitale content aan te bieden aan haar gebruikers is het streven om deze digitale publicaties zoveel mogelijk te kaderen en in context aan te bieden.

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in 2016

Blijvend inzetten op diepgaande bibliografische ontsluiting

- 35 bijkomende collectiebeschrijvingen zijn beschikbaar
- De collecties zijn zichtbaar in internationale onderzoeksinstrumenten en zoekmachines
- De fysieke kenmerken en de herkomst van exemplaren zijn opzoekbaar gemaakt in de catalogus
- De achterstand in de ontsluiting van oude drukken is weggewerkt

Onderzoek op de collectie stimuleren

- Er is samenwerking met de universiteiten, hogescholen en onderzoekscentra
- De EHC biedt applicaties als digitale hulpmiddelen aan voor onderzoek

Een deel van de collectie digitaal consulteerbaar en doorzoekbaar maken

- De digitale beeldbank is een feit
- Digitale publicaties worden zoveel mogelijk contextueel aangeboden

[Link met strategische cyclus stad Antwerpen 2007-2012](#)

[CS07_Zorg dragen voor de collectie Antwerpen – in stedelijke erfgoedinstellingen en daarbuiten](#)
[ND02_Registreren en ter beschikking stellen van objecten, boeken, archieven en documentatie in de stedelijke erfgoedinstellingen](#)
[ND04_Verhogen van de wetenschappelijke kennis over de collectie in de stedelijke erfgoedinstellingen](#)

Strategische prioriteit – een studie- en stilteplek bieden in het hart van de stad, waar iedereen welkom is en een kwaliteitsvolle dienstverlening op maat krijgt

Analyse

De collectie van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience wordt voor haar gebruikers toegankelijk gemaakt dankzij de online publiekscatalogus en raadplegingsfaciliteiten in de leeszaal.

Door de online bestelmogelijkheden via de catalogus kunnen ingeschreven gebruikers van thuis, van op kantoor, van op school, ... of vanuit de leeszaal publicaties uit de collectie opvragen. De gevraagde publicaties liggen dan voor hen klaar in de leeszaal op het door hen opgegeven tijdstip. Voor de raadpleging van de naslagwerken in de leeszaal is geen elektronische magazijnopvraging nodig; zij kunnen vrij worden geraadpleegd. Indien nodig begeleiden de leeszaalmedewerkers de individuele gebruikers bij hun informatiezoektocht. Verder worden ook klasbezoeken georganiseerd met bibliotheekintroductie en -instructie, biedt de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience extra ondersteuning aan groepsopdrachten van studenten en zijn er extra faciliteiten voor grote academische onderzoeksprojecten. Bovendien zijn er gebruikersgidsjes ter beschikking. Voor middelbare scholieren heeft de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience sinds 2010 een educatief aanbod in samenwerking met Antwerpen Boekenstad en het Letterenhuis.

De sterkte van deze publiekendiensten zit erin dat gebruikersvragen steeds vanuit expertise en een betrokken dialoog worden beantwoord. Bovendien zijn de openingsuren uitgebreid, is de dienstverlening laagdrempelig en zijn de faciliteiten rond raadpleging, internetgebruik, scannen, ... zelfs gratis. De leeszaal is ook een stille plek midden in de stad, waar mensen in alle rust kunnen lezen en studeren. De tendensen tot levenslang en levensbreed leren, de toenemende interesse in erfgoed en geschiedenis en het groeiend aantal mensen dat actief op zoek gaat naar een zinvolle vrijetijdsbesteding bieden groeipotentieel voor de toekomst.

De inrichting van de publieksruimten is voor verbetering vatbaar en het aanbod aan lopende kranten en tijdschriften verdient extra aandacht.

Plan

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience wil ook in de volgende jaren een kwaliteitsvolle dienstverlening blijven bieden aan haar gebruikers. Eerste voorwaarde daarbij is voeling houden met de gebruikers en hun verwachtingen kennen. Verder wil de bibliotheek haar gebruikers professioneel begeleiden bij hun zoektocht naar informatie en een gedifferentieerd educatief en onthaalbeleid voeren voor diverse specifieke gebruikerspublieken. Daarnaast nodigt ze in de periode 2012-2016 gebruikers expliciet uit om de actuele collectie kranten en (vak-)tijdschriften te raadplegen en maakt ze verder werk van de ontvangst van haar gebruikers in een up-to-date en uitnodigende infrastructuur.

Gebruikersonderzoek

Jaarlijks analyseert de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience de gegevens uit het gebruikersregistratiesysteem. Daaruit kan worden afgeleid hoeveel gebruikers en raadplegingen er zijn, welke de drukste perioden zijn, welke materialen het vaakst worden geraadpleegd, etcetera. In de komende beleidsperiode wil de bibliotheek haar arsenaal aan meetinstrumenten verruimen en wil ze minimaal één grondige gebruikersbevraging organiseren.

Algemene dienstverlening

Bij de dienstverlening staat voorop dat elke gebruiker een antwoord moet krijgen op zijn zoekvraag. Dat antwoord kan liggen in de ondersteuning van de informatiezoektocht binnen de collectie, maar evenzeer in een onderbouwde en gerichte verwijzing naar een andere bibliotheek. Dat veronderstelt ondermeer dat leeszaalmedewerkers competente informatie-bemiddelaars zijn.

Daarnaast bouwt de bibliotheek stelselmatig haar online dienstverlening verder uit en biedt ze attendering-op-maat aan.

Opdat haar gebruikers maximaal toegang hebben tot de collecties blijft de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience streven naar ruime openingsuren. In de periode 2012-2016 wil ze de uren evalueren in functie van de wensen van de gebruikers en van haar personele middelen.

Gedifferentieerd educatief en onthaalbeleid

Binnen de brede gebruikersgroep van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience onderscheiden zich een aantal deelpublieken. De studenten en de heemkundigen springen het meest in het oog. Voor deze groepen wil de bibliotheek een handleiding op maat opstellen met algemene en specifieke wenken die hen kunnen helpen bij hun onderzoeksactiviteiten. Voor middelbare scholieren – de onderzoekers van morgen – gaat de bibliotheek verder met het aanbieden van een educatief lessenpakket.

Kranten en tijdschriften

De collectie lopende tijdschriften en kranten van de bibliotheek is indrukwekkend, maar ze is helaas onvoldoende gekend bij een ruim publiek. Om méér geïnteresseerden bewust te maken van dit aanbod van ondermeer literaire en historische vakbladen, wil de bibliotheek deze dienstverlening optimaliseren en nadrukkelijker communiceren. Zo wil ze de bibliotheek ook profileren als een *lees-* en *gebruiks*bibliotheek en niet enkel als een *onderzoeks*bibliotheek. Ze wil ook haar fysieke leesruimte hierop afstemmen door de inrichting van een kranten- en koffiehok.

Inrichting

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience wil haar gebruikers ontvangen in een up-to-date en uitnodigende infrastructuur. Daartoe wordt in de komende jaren de inrichting van het onthaal en de leeszaal doorgelicht, de signalisatie aangepast en de mogelijke verhuis van de ingang naar het Conscienceplein onderzocht. Een ingreep met praktische en esthetische voordelen. Met het oog op de verbetering van het gebruiksgemak zullen ook nieuwe technologieën worden ingezet.

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in 2016

De gebruikers en hun verwachtingen kennen

- Diverse meetinstrumenten zijn voorhanden om de gebruikers te leren kennen
- Er is minimaal één gebruikersonderzoek uitgevoerd

Bibliotheekbezoekers professioneel begeleiden bij hun zoektocht naar informatie

- De openingstijden zijn geëvalueerd en indien wenselijk of nodig aangepast
- De online dienstverlening is stelselmatig uitgebouwd

Een gedifferentieerd educatief en onthaalbeleid voor verschillende gebruikerspublieken voeren

- Er zijn handleidingen op maat van verschillende doelgroepen
- Voor middelbare scholieren biedt de EHC minimaal één educatief project aan

Een nieuw publiek uitnodigen om kennis te maken met de actuele collectie tijdschriften en kranten

- De dienstverlening is aangepast in functie van een nieuw publiek dat gebruikmaakt van de actuele collectie tijdschriften en kranten

De gebruikers ontvangen in een up-to-date en uitnodigende infrastructuur

- De inrichting van het onthaal en de leeszaal is doorgelicht tegen 2013
- Met het oog op gebruiksgemak worden nieuwe technologieën ingezet
- De signalisatie is aangepast
- De mogelijke verhuis van de ingang naar het Hendrik Conscienceplein is onderzocht

[Link met strategische cyclus stad Antwerpen 2007-2012](#)

[CS07_Zorg dragen voor de collectie Antwerpen – in stedelijke erfgoedinstellingen en daarbuiten](#)
[ND02_Registreren en ter beschikking stellen van objecten, boeken, archieven en documentatie in de stedelijke erfgoedinstellingen](#)

[CS06_Toegankelijk maken van cultureel erfgoed, musea en monumenten voor een groot en divers publiek – bewoners en bezoekers](#)
[ND01_Van stedelijke musea maximaal toegankelijke, aantrekkelijke en goed onderhouden gebouwen maken](#)
[ND02_Een aantrekkelijk en maatschappelijk getoetst aanbod, de geschikte omkadering en een prijsbeleid voor de stedelijke musea en erfgoedinstellingen](#)

Strategische prioriteit – de EHC bij een breed publiek bekendmaken als een instelling die publicaties rond het Vlaams cultureel erfgoed bewaart

Analyse

Sinds 2000 maakt de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience de duidelijke keuze om haar collectie en werking ook onder de aandacht te brengen van mensen die ze niet (noodzakelijk) bereikt via bijvoorbeeld haar leeszaalwerking. Dat doet ze door de organisatie van publieksactiviteiten en van tentoonstellingen. Een vaste waarde binnen de publieksactiviteiten zijn de Nottebohmlezingen en de deelname aan culturele evenementen als Erfgoeddag, Museumnacht, Gedichtendag, ... Tentoonstellingen kunnen volledig zelf zijn gemaakt, maar kunnen ook – mits ze aansluiten bij de collectie – worden overgenomen van anderen. Telkens is hierbij een prominente rol weggelegd voor de Nottebohmzaal, één van de mooiste oude bibliotheekruimten van België. Regelmatig vinden hier ook rondleidingen plaats of zijn er aanvragen voor foto- of filmopnames. De externe communicatie wordt overkoepelend voor de cluster boek en letteren gecoördineerd vanuit Musea en Erfgoed Antwerpen.

Hoewel de concurrentie op de cultuur- en vrijetijdsmarkt vandaag groot is, kunnen de publieksactiviteiten van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience rekenen op een trouw publiek. De Nottebohmzaal blijkt steeds weer een ‘verborgen parel’ te zijn die mensen in vervoering brengt.

Plan

De collectie en werking zullen ook in de komende jaren bij een breed publiek bekend worden gemaakt door de organisatie van publieksactiviteiten, die zijn ingebed in een langetermijnvisie. De bibliotheek wil ook, samen met de consulente communicatie van Musea en Erfgoed Antwerpen, werk maken van een betere inzet van haar communicatiemiddelen en de ontwikkeling van een eigen grafische identiteit.

Publieksactiviteiten

De begrippen ‘langetermijnvisie’ en ‘coherentie’ moeten in de komende jaren verder uitgroeien tot kenmerken van het activiteiten- en tentoonstellingenbeleid in de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience. Publieksactiviteiten zijn een middel, en geen doel op zich, om de bibliotheek en haar collectie bekend te maken. Daarom is de collectie steevast het uitgangspunt. De toegangsprijs wordt bewust laag gehouden en in de mate van het mogelijke wordt ingespeeld op regionale of lokale culturele evenementen. Grote tentoonstellingen worden afgewisseld met dossiertentoonstellingen en presentaties. Ook voor receptieve tentoonstellingen hanteert de bibliotheek de stelregel dat ze moeten aansluiten bij de collectie, de wetenschappelijke activiteiten en de erfgoedwerking van de bibliotheek.

Het bestaande lezingaanbod wordt verder uitgewerkt, voor zowel een breed als een wetenschappelijk publiek. Er zullen publieksactiviteiten worden aangeboden rond en vertrekkende van de digitale collectie. De Nottebohmzaal, die al geruime tijd een favoriete plek is van de Antwerpenaars, wordt verder als toeristische troef uitgespeeld en gepromoot in Vlaanderen. Zowel de Nottebohmzaal als het Georges Eekhoudkabinet kunnen de komende jaren worden verhuurd aan derden op het ritme van en aansluitend bij de werking van de bibliotheek. De band tussen de evenementen in de Nottebohmzaal en de presentaties in de leeszaal zal bovendien worden versterkt. Rondleidingen achter de schermen zullen vanaf deze beleidsperiode ook actief en structureel worden aangeboden.

Communicatie

Wat betreft de externe communicatie wordt in de komende jaren een strategie ontwikkeld, die inzet op het bereiken van nieuwe doelpublieken en aandacht heeft voor sociale media. Daarnaast staat de ontwikkeling van een eigen grafische identiteit centraal: in 2012-2016 wordt gestreefd naar herkenbaarheid in alle drukwerken. De website zal in deze periode worden omgevormd tot een aantrekkelijke en gebruiksvriendelijke introductie tot de bibliotheek en er wordt een bedrijfsfilm gemaakt, die voortaan als inleiding zal gelden bij rondleidingen. Daarnaast wordt de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience ook vindbaar gemaakt via portaalwebsites en kunnen onderzoekers hun onderzoeksresultaten kenbaar maken via de kanalen van de bibliotheek. Ten slotte wil de bibliotheek zowel met haar publieksactiviteiten als met haar collectie weerklank vinden in de pers.

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in 2016

De collectie en werking bekendmaken bij een breed publiek door de organisatie van publieksactiviteiten, die ingebed zijn in een langetermijnvisie

- Bij publieksactiviteiten staat de collectie centraal
- De presentaties in de leeszaal sluiten inhoudelijk aan bij de evenementen in de Nottebohmzaal
- Grote tentoonstellingen worden afgewisseld met dossiertentoonstellingen, presentaties en webtentoonstellingen
- De Nottebohmzaal is een toeristische troef bij publieksactiviteiten. Ze is ook buiten Antwerpen beter bekend
- Rondleidingen achter de schermen worden actief en structureel aangeboden

De communicatiemiddelen beter inzetten en een eigen grafische identiteit ontwikkelen

- De communicatiestrategie zet in op het bereiken van nieuwe doelgroepen en heeft aandacht voor sociale media
- Er is herkenbaarheid in alle drukwerken
- De website is een aantrekkelijke en gebruiksvriendelijke introductie tot de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience
- Een bedrijfsfilm biedt een eerste introductie bij rondleidingen
- De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience is, zowel met haar publieksactiviteiten als met haar collectie, aanwezig in de pers
- Onderzoekers maken hun onderzoeksresultaten kenbaar via de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience-kanalen
- De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience is vindbaar via portaalwebsites

[Link met strategische cyclus stad Antwerpen 2007-2012](#)

[CS06_Toegankelijk maken van cultureel erfgoed, musea en monumenten voor een groot en divers publiek – bewoners en bezoekers](#)
[ND02_Een aantrekkelijk en maatschappelijk getoetst aanbod, de geschikte omkadering en een prijsbeleid voor de stedelijke musea en erfgoedinstellingen](#)
[ND03_Het aanbod en de omkadering van de stedelijke musea, monumenten, evenementen en andere erfgoedinstellingen communiceren](#)

Strategische prioriteit – een rol spelen als partner in stedelijke, Vlaamse en internationale netwerken

Maurice B. Line [“Co-operation: the triumph of hope over experience?” in *Interlending en document supply*, 25 (1997) issue 2: 64-72] *tells us that cooperation is sometimes like second marriages, which represent “the triumph of hope over experience”, and that “cooperation should not be undertaken unless it is likely to produce better results than would be achieved by other means”. All the projects of a library do not need to be cooperative, and cooperation is not the key to the success of a project, but in many cases cooperation is the most effective means of achieving certain things and in some it is the only way.”*

“Today cooperation is no longer instrumental for libraries - it is strategic. The revitalization of cooperation and the creation of new library consortia in recent years is a clear example of this. In my opinion, there are four elements that today make cooperation a strategic subject for libraries: the globalization of the economy and society, the regionalization of countries, the increasing complexity of the environment and the need to overcome inertia.” Lluís M. Anglada, “Working together, learning together: the Consortium of Academic Libraries of Catalonia” in *Information technology and libraries*, vol. 18, n°3 (1999), p. 139-144.

In voorliggende beleidsperiode zal de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience noodzakelijkerwijs, en steeds opnieuw, bewuste keuzes moeten maken. Haar financiële en personele middelen laten immers niet toe op alle terreinen tegelijk en evenveel in te zetten. Ze gelooft daarenboven ook niet dat het adagium ‘wat we zelf doen, doen we beter’ altijd juist en gepast is. Daarom zet ze sterk in op het bundelen van krachten in sterke partnerschappen om zo efficiënt en effectief haar doelstellingen te bereiken. In dergelijke samenwerkingsverbanden fungeert zij soms als trekker, zoals op stedelijk niveau, soms als partner tussen de andere, zoals op Vlaams en internationaal vlak. Binnen de stedelijke context stuurt de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience het netwerk aan van vakbibliotheken en versterkt ze als zodanig haar rol als bewaarbibliotheek van “t stad”.

Strategische prioriteit – een rol spelen als partner in stedelijke, Vlaamse en internationale netwerken

Analyse

Sinds jaren is samenwerking een vast begrip binnen de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience. Het meest prominent daarbij zijn de verankering binnen de groep ‘musea en erfgoed’ van de stad Antwerpen en het partnerschap binnen de vzw Vlaamse Erfgoedbibliotheek.

Toen de bibliotheek in 2004 toetrad tot Musea en Erfgoed Antwerpen – voordien was ze een losse entiteit binnen de stad – kreeg ze de expliciete opdracht om een globaal beleid uit te werken rond de bewaarbibliotheken binnen deze groep. Die vraag resulteerde in 2008 in een “onderzoek museumbibliotheken en toegang tot museumcollecties”, een globaal plan voor een inhaaloperatie in de registratie en de ontsluiting van de bibliotheekcollecties van de musea en erfgoedinstellingen en voor een netwerkstructuur tussen deze bibliotheken. Begin 2011 werd een voorzichtige start gemaakt met de realisatie van dit bibliotheekplan. De bibliotheken schakelen één voor één over op het gemeenschappelijke beheersysteem Brocade. De erfgoedbibliotheek coördineerde de verhuis en/of herbestemming van de bibliotheken van de musea die inmiddels zijn opgegaan in het MAS. Ze is eveneens projectleider voor de nieuwe beeldbank en trekker van het digitaliseringsproject van Gazet van Antwerpen. In 2009 gaf de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience mee vorm aan de centrale vakbibliotheek van de ambtenaren van de stad Antwerpen in het Den Bell-gebouw.

Daarnaast is de directeur samen met Pierre Delsaerd (UA) wegbereider en promotor van de (voorlopers van) de vzw Vlaamse Erfgoedbibliotheek. Na verkennende studies met beleidsaanbevelingen van Jeroen Walterus in 2003 en Ludo Simons in 2005, werd in 2005 het Overlegplatform Bewaarbibliotheken Vlaanderen opgericht dat later werd opgevolgd door Erfgoedbibliotheken Vlaanderen. Met de projectmatige steun van de Vlaamse overheid werkte dit platform diverse initiatieven uit om de sector op de kaart te zetten. Toen in 2008 de vzw Vlaamse Erfgoedbibliotheek werd opgericht, was de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience een van de stichtende leden. De bibliotheek wordt er vertegenwoordigd door de directeur, die ook secretaris-penningmeester is van de vzw.

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience fungeert ten slotte ook als maatschappelijke zetel van het netwerk en huisvest de coördinatie. In 2008 voerde de directeur van de Erfgoedbibliotheek op vraag van de bedrijfsdirecteur Cultuur en Sport en namens de stad Antwerpen gesprekken met de collega’s van de Universiteit Antwerpen om samen een grootstedelijk netwerk van bibliotheken, archieven en documentatiecentra uit te bouwen. Doel is om deze samenwerking te verankeren in een samenwerkingsovereenkomst met de Associatie Universiteit & Hogescholen Antwerpen (AUHA). De dubbele focus op verankering binnen de stad en binnen Vlaanderen zorgde er voor dat internationale netwerking tot nog toe minder een prioriteit was. Het huidige positieve beleidsklimaat rond samenwerking in de cultuursector, het bestaand netwerk, de bestaande netwerkkansen en de voordelen die samenwerking met zich mee kunnen brengen, bieden perspectieven op verdere groei.

Plan

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience wil haar bestaande partnerschappen binnen Antwerpen en Vlaanderen verderzetten en hier en daar intensiveren. Daarnaast wil ze ook haar netwerk mogelijkheden op het internationale forum beproeven.

Antwerpen

Binnen haar stedelijke context stelt de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience zich tot doel om het netwerk van vakbibliotheken aan te sturen en haar rol als bewaarbibliotheek van “t stad” te versterken. Daartoe wil ze het bibliotheekplan systematisch uitvoeren en haar rol als trekker van de vakbibliotheken opnemen: de werking coördineren, het overleg tussen de vakbibliotheken organiseren en diensten leveren aan de kleine handbibliotheken.

De bibliotheek investeert daarnaast verder in het bestendigen van de goede relatie met de ‘Consciencebuurt’. Ze tracht in de mate van het mogelijke deel te nemen aan acties van de buurt en pleegt overleg met de directe burens in functie van bijvoorbeeld de aanpak van calamiteiten. Een bijzondere ‘buur’ is het leerwerkrestaurant La Cuisine dat onderdak vindt in de bibliotheekgebouwen. Er is regelmatig overleg om de werkingen van beide organisaties af te stemmen.

Op verschillende plaatsen in dit beleidsplan wordt verwezen naar de velerlei samenwerkingen met de universiteiten en hogescholen die al bestaan en die in de komende jaren verder worden uitgebouwd. In het bijzonder op de verdere uitbouw van de samenwerking met de AUHA wil de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in deze beleidsperiode inzetten. In de geest van de in 2008 opgestarte gesprekken wil ze komen tot afspraken rond verwerving, bewaring, beheer, ontsluiting, onderzoek en dienstverlening. De toegang tot elkaars collecties kan worden geoptimaliseerd op basis van één bibliotheekkaart.

Vlaanderen

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience wil in de eerstkomende jaren ook haar rol als partner en gastinstelling voor de Vlaamse Erfgoedbibliotheek bestendigen. Zij gelooft immers sterk in de meerwaarde van de krachtenbundeling binnen dit netwerk. De bibliotheek is eveneens actief lid van organisaties als VOWB (Vlaams Overlegorgaan inzake Wetenschappelijk Bibliotheekwerk) en VVBAD (Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezens). Daarnaast participeert zij aan tal van literaire en boekhistorische verenigingen.

Internationaal

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience wil zich internationaal meer gaan profileren en onderzoeken op welke wijze ze meer actief kan participeren aan organisaties, netwerken en discussiefora.

Vrienden, schenkers en mecenasen

Contacten die de bibliotheek in het bijzonder wil blijven koesteren en bovendien verder wil optimaliseren, zijn deze met mecenasen en schenkers. Deze contacten zijn van onschatbare waarde voor de bibliotheek / collectie en verdienen dus bijzondere zorg. Elke schenker moet de gepaste aandacht krijgen.

De werking van de vriendenvereniging en het mecenaatsfonds zal steeds meer worden gedragen door vrijwilligers. Vandaag gebeurt de administratieve ondersteuning van het Dotatiefonds voor boek en letteren nog al te veel vanuit de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience. Het fonds moet een meer autonome werking ontplooien.

De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in 2016

Binnen de stedelijke context het netwerk van vakbibliotheken aansturen en onze rol als bewaarbibliotheek van “t stad” versterken

- Het bibliotheekplan voor Musea en Erfgoed Antwerpen wordt systematisch uitgevoerd

Aandacht besteden aan een goede relatie met de ‘Consciencebuurt’

- De EHC kent haar burens, werkt aan goed nabuurschap en tracht in de mate van het mogelijke te participeren aan acties van de buurt

Samenwerken met de AUHA rond verwerving, bewaring, ontsluiting, onderzoek en dienstverlening

- Er zijn afspraken met de AUHA rond verwerving, bewaring, beheer, ontsluiting, onderzoek en dienstverlening
- Er is één bibliotheekkaart die toegang geeft tot de bibliotheek-, archief- en documentatiecollecties van de AUHA en de stad Antwerpen

Onze rol als voortrekker en gastinstelling voor de Vlaamse Erfgoedbibliotheek handhaven

Aanwezig zijn op Vlaamse en (inter)nationale fora

- De EHC participeert actief aan internationale organisaties, netwerken en discussiefora

Elke schenker, vriend of mecenas de nodige aandacht schenken

- Er is een aangepast public relationsbeleid om de banden met mecenasen en schenkers aan te halen
- De werking van de vriendenkring en het mecenaatsfonds wordt volledig gedragen door vrijwilligers

COLOFON

Tekst:	Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience (EHC)
Coördinatie:	Erna Croenen
Editor Cahiers:	Steven Thielemans
Tekstredactie:	Griet Claerhout
Vormgeving:	gnoe
Druk:	Drukkerij De Bie. Duffel

D/2012/0306/84	Deze publicatie is de tekst zoals goedgekeurd door het college van burgemeester en schepenen op 17/02/2012, na tekstredactie en vormgeving. V.u. An Renard, Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience, Hendrik Conscienceplein 4, 2000 Antwerpen.
----------------	---

Dit plan bevat het beleidskader – missie, visie en doelstellingen – van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in de periode 2012-2016. Binnen dit tijdsvak zullen deze globale doelstellingen elk jaar opnieuw tegen het licht worden gehouden en worden vertaald naar concrete jaaractieplannen. Op die manier wil de bibliotheek weloverwogen en stapsgewijs evolueren naar het in dit plan geschetste perspectief voor 2016. Uiteraard zal de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience vanaf 2013 haar focus, beleidsprioriteiten en acties ook inbedden in de volgende strategische cyclus en opeenvolgende operationele plannen van de stad Antwerpen en het bedrijf Cultuur, Sport en Jeugd (CS).

